

O'SMIRLARDA AGRESSIVLIKNI BARTARAF ETISH YO'LLARI

Mamarasulova Shoxnoza Shuhrat qizi Sharof Rashidov nomidagi Samarqand Davlat Universiteti Psixologiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar fakulteti Psixologiya yo'nalishi (faoliyat turlari bo'yicha) 2-bosqich magistranti

Annatsiya: maqolaning qisqacha mazmuni bugungi o'sib kelayotgan yosh avlodni ta'lim – tarbiya borasida olib borilayotgan islohotlardan ko'zlangan asosiy maqsad har tamonlama yetuk, ma'naviy barkamol inson qilib kamol topish jamiyatimizning ustuvor vazifasidir, shu o'rinda o'smir bolalar yosh davrlari inqirozi paytida qiyinchiliklarga ro'boro bo'lib, natijada uning hatti harakatlarida agressiya elementlari kuzatila boshlaydi. Odatda bolalardagi tushkunlik, siqilish holatlariga kattalar tomonida yetarlicha e'tibor qaratilmaydining of today's growing young generation is the priority task of our society t. Aslida bunday holat bolalarda chuqur taassurot qoldirib, o'tishi qiyin kechishi va shunday holatlarni aniqlash hamda ularni oldini olish to'g'risida.

Annotation: the summary of the article is that the main goal of the reforms carried out in the field of education and upbribo make them fully mature, spiritually mature people, and the crisis of children's youth is here. faced with difficulties, as a result, elements of aggression begin to be observed in his actions. Adults usually do not pay enough attention to depression and stress in children. In fact, such a situation leaves a deep impression on children and is difficult to overcome, and it is about identifying and preventing such situations.

Kalit so'zlar: Agressiya, agressivlik holati, o'smirlik, agressiv xatti-harakat, yosh davrlari inqirozi, ruhiy qiynichiliklar, oiladagi ota-onalar, psixoterapevik ishlar.

Key words: Aggression, state of aggression, aggressive behavior, youth crisis, mental difficulties, parents in the family, psychotherapeutic work.

“Yoshlarimizni mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma’naviy salohiyatga ega bo‘lib, dunyo miqyosida o‘z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo‘sh kelmaydigan insonlar bo‘lib kamol topishi, baxtli bo‘lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz” Sh.M.Mirziyoyev Bugungi o‘sib kelayotgan yosh avlodni ta’lim–tarbiya borasida olib borilayotgan islohotlardan ko‘zlangan asosiy maqsad har tamonlama yetuk, ma’naviy barkamol inson qilib kamol topish jamiyatimizning ustuvor vazifasidir. Bu borada kelajagimiz poydevori bo‘lgan yoshlarni komil inson qilib tarbiyalashda oilada, maktab va maktabgacha ta’lim tashkilotlarining o‘rni beqiyosdir. Mamlakatimizda turli xarakterga ega bo‘lgan obektiv va sub’ektiv omillar ta’sirida, xususan, maktabgacha yoshdagi bolalar xulq–atvorlarida o‘zgarishlar, masalan agressiv holatlar kuzatiladi. Bola tarbiyasida ota-onalar muhim o‘rin tutadi. Bola shaxsini tarbiyalashda bugungi kunda oiladek ta’sirchan ijtimoiy institut yo‘q oilada psixologik muhit qanchalik ijobiy bo‘lsa bolalar tarbiyali va saviyali bo‘lib voyaga yetishadi. Hozirgi kunda agressivlik holati ko‘pgina kichik yoshdagi bolalarga xos bo‘lib, ko‘p hollarda bolalarda agressiv xatti–harakat o‘tish davrida kuzatiladi. Bolalar yosh davrlari inqirozi paytida qiyinchiliklarga ro‘baro bo‘lib, natijada uning hatti harakatlarida agressiya elementlari kuzatila boshlaydi. Odatda bolalardagi tushkunlik, siqilish holatlariga kattalar tomonida yetarlicha e’tibor qaratilmaydi. Aslida bunday holat bolalarda chuqur taassurot qoldirib, o‘tishi qiyin kechadi.

AGRESSIV BOLALARNING XUSUSIYATLARI har bir vaziyatdan havf – xatar sezish; -o‘ziga nisbatan munosabatni his qilish; -atrofdagilarni salbiy idrok qilish; -o‘zini nazorat qila olmaslik; -salbiy xatti-harakatlarning oqibatlarini o‘ylamaslik; -insonlar va hayvonlarga nisbatan bag‘ritoshlik; -agressiyadan zavqlanish, u yordamida kuchli bo‘laman deb o‘ylash. Maktab yoshidagi bolalarda agressiyaning paydo bo‘lishiga, rivojlanishiga ta’sir qiluvchi omillar quydagilardan iborat:

- 1.Oila: -oiladagi tabiyaning usuli;
-oilada o‘zini ortiqcha keraksiz his qilish;

- oilada mehr –muhabbatni etishmasligi;
- oiladagi notinchlik, urush, janjallar;
- hissiyotlarga nisbatan befarqlikni his qilish;

2. Kattalarning munosabatlari:

- bolalar bilan sabiy muloqot;
- ko'p buyruq berish, ayblov va tahdidlar;
- kichkintoyni tanqid va haqorat qilish;
- bolaning xohish istaglarini hisobga olmaslik;

3. O'smirning sinfdagi o'rnidan, tengdoshlarining munosabatlaridan qoniqmasligi. Bolalar orasidagi munosabatlarga quydagilar ta'sir ko'rsatadi: - tashqi ko'rinishi yoqimtoyli, tartib-intizomi, toza -ozodaligi; -jiroyli o'yinchoqlarga egaligi; -dunyoqarashini Agar oilada ota-onalar bolaga qiyinchiliklarni yengishga yordam bersa, bolani tinchlantira olsa, muloqatga mehribonlik, g'amxo'rlikni kiritsa, shu asosida unda agressivlikni engib o'tishga imkoniyat yaratadi. Agressiv bolaning ota-onasi bilan ishlash qiyin jarayon. Buning asosiy sababi o'sha ota-onalar ham o'z vaqtida agressiv farzand bo'lgan. Ruhiiy qiynichiliklar esa farzandlariga "meros" bo'lib o'tadi. Shuning uchun psixolog ota-onalar bilan psixo-terapevik ishlarni olib borish kerak. Ota-onalar agressiv bolalarni noshud deb hisoblaydilar, bola ularning hissiyotlari va ro'kachlariga javoban afsuslanadi, o'z aybini his qiladi kechirim so'raydi va ularni tinchlantiradi deb kutadilar. Ota-onalardan o'zlarining bolaligini eslashini so'rash, yoshlik davridagi agressivliklarining sabablarini yodga solishi zarur. Kichkintoylarning individual muammosini ko'p bolalarda oilaviy muammo vujudga keltiradi. Korreksion uslub har bir bo'lgan alahida yo'naltirilgan bo'lishi talab etiladi.

4. BUNI QUYDAGI KORREKSION ISHLARNI KO'RIB CHIQISHDA HISOBGA OLISH KERAK.

1. Agressiyni bartaraf etishda o'yindan foydalanish, yangi ijtimoiy yondashishni tadbiq etish, ma'noni emotsional to'ldirish. Bolaning agressiv harakatlarini ta'qiqlash. Korreksional ishlar faqat bola bilan emas, parallel

rivojlanishda ota-onalar va tarbiyachilar bilan hamkorlikda olib borilishi maqsadga muvofiq. O'smir har doim uni yaxshi ko'rishlarini sezish va tushunishi lozim. U ota-onasiga kerakligini his qilishi darkor. O'smirlarda agressivlikni bartaraf qilish uchun ularga quydagilarni taklif qilish mumkin: -yostiq bilan kurashish; -jismoniy harakatli o'yinlardan foydalanish;

2 -qog'oz yirtish; -urushgisi kelayotgan odam rasmini chizish va yirtib tashlash; - hayqiriq xaltachasidan foydalanish; -psixo-gimnastika bilan shug'ulanish; -ertakterapiya, izoterapiya, artterapiya, musiqiy terapiya animalterapiya-uy hayvonlaridan foydalanish; Bolalardagi agressivlikni bartaraf etishda ota-onalar va pedogoglarning vazifalari: -o'zining negativ hissiyotlarini nazorat qilishlari; -bolalarning o'z his tuyg'ulari, kechinmalari haqida suhbatlashish; -kichkintoyning "ichki dunyosiga" quloq solish; Kattalardan fariqli ravishda bolalar nizoli vaziyatlarga kattalarni ota – onalarni, tarbiyachilarni aralashtiradi. Tengdoshlar orasida yuzaga kelgan muommolarda yordam berishlarini so'raydi.

Xulosa: O'smirlardagi agressiv munosabatlarni, xatti-harakatlarini bartaraf etishni, avvalo oiladagi munosabatlarni o'rganish ota-onalar bilan hamkorlik qilishdan boshlash lozim. O'smirlardagi agressivlikni bartaraf qilishga muvaffaq bo'la olsak, uning kelajagi ham yorug' bo'ladi. O'smirlardagi agressivlikni oldini olishda oilaviy muhitni o'rganish bolaga psixologik yordam berishda muhim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- G'oziyev E.o'. Oliy maktab psixologiyasi. «O'qituvchi» ,T.: 1997.
- Nishonova Z.T. Oliy maktab psixologiyasi. T.: 2003.
- Abdurasulov R. Psixologning kundalik kitobi. Jizzax 2005.
- Adizova T.. Psixologik korreksion ishlar. T.2000
- Otajonov M.Yu. Psixologik bilimlarning tarixiy falsafiy asoslari. Farg'ona: 1995. -153.

6. Temurova S. Bolalarni progressiv anʼanalar namunalarida tarbiyalash. Toshkent "Oʻqituvchi", 1980. -88 s. 7. E.G. Tafakkur psixologiyasi. Toshkent, "Oʻqituvchi", 1990.-184 s.